

Våldtäktsbrott i Helsingforsstrakten under åren 1966-1970

Av med. lic. MATTI VIRKKUNEN, med. lic. MARTTI TENHU
och med.o.kir.dr ANTTI PENTTILÄ, Helsingfors

I ett flertal länder har man konstaterat att våldskriminaliteten under de senaste åren kraftigt ökat. Detta gäller även våldtäktsbrotten. Schiff (1969) har i sin undersökning av dessa brott inom Förenta Staterna icke tagit ställning till frågan huruvida denna ökning är att tillskriva populationstillväxten, moralens uppluckring eller tilltagande likgiltighet för lag och ordning. Barnes (1967) har även för Englands vidkommande konstaterat att antalet sexuallöfbröytelser av olika slag efter andra världskriget ökat i jämn takt.

Även i Finland har man kunnat lägga märke till en liknande progressiv ökning beträffande dessa siffror. I de fall som kommit till polisens kännedom höll sig våldtäktsbrotten under 1950-talet kring 100 å 200. 1965 var antalet fall redan 320 och 1969 407 (Till polisens kännedom komna kriminalfall 1951—69). Enligt Anttila m. fl. (1968) kan denna ökning tänkas stå i samband med olika faktorer:

- 1) proportionerna mellan dold och öppen brottslighet, sålunda att antalet oupptäckta fall numera vore mindre än tidigare;
- 2) ökade möjligheter till kriminella handlingar, t. ex. tillväxten hos de årsklasser inom vilka man oftast begår eller faller offer för brott, eller det ökade antalet miljöfaktorer som är förbundna med brott (ss. bilismen);
- 3) förändringarna inom påföljdssystemet, vilka lett till ett försvagande av straffens allmänt förebyggande verkan, eller övriga på motivationen hos gärningsmannen inverkan de faktorer, såsom ökat antal sexuella incitament, t. ex. i förbindelse med modets växlingar (den s.k. minikjolhypotesen), eller andra kulturella förändringar. Vid denna sin undersökning konstaterade författarna att den ökade våldtäktskriminaliteten närmast koncentrerade sig till ungdomsbrottsligheten och de unga vuxna. Med hänsyn till åldern uppgjorda åtals- och straffstatistiker utvisade att de absoluta siffrorna inom ungdomsgrupperna företer den brantaste stegringen. Vidare förmodade de att våldtäktsbrotten sannolikt komme att minska i antal under de närmaste åren.

Vid förevarande undersökning strävade man till att klarlägga bilden av våldtäktsbrotten genom att koncentrera sig på variabler

som belyste de sociala omständigheterna kring brottsoffren, själva brottskeendet samt gärningsmännens och offrens beteende därvidlag och dessutom brottens konsekvenser. Avsikten var att klarlägga även variablernas korrelativitet.

Material och undersökningsmetoder

Vid undersökningen utgick man från det material som förelåg vid rättsmedicinska institutionen vid Helsingfors universitet, varvid till undersökningsobjekt valdes samtliga fall av våldtäkt som där varit föremål för rättsmedicinsk undersökning under åren 1966—70. Antalet fall var under ifrågavarande tidsperiod inalles 284.

För hopsamling av material konstruerades variabler, som gick ut på att belysa ovannämnda omständigheter och som gjorts kvantitativa, i akt och mening att utröna variablernas korrelationer. Därefter genomgicks samtliga variabler, ett fall i sänder. Behandling och programmering av materialet utfördes vid byrån för automatisk databehandling vid Helsingfors universitetscentralsjukhus. Korrelationerna var signifikanta ($p < .01$), då korrelationskoefficienten (r) var $\geq .17$.

Längre fram används beträffande personer misstänkta för brott benämningen „gärningsmän“, ehuru de i undersökningsstadiet naturligtvis ännu ej blivit dömda och somliga av dem kanske överhuvudtaget aldrig dömts.

Resultat

Åldersfördelningen. Vid en undersökning rörande våldtäktsbrott inom District of Columbia under åren 1965—68 konstaterades att offrens ålder varierade mellan 1 och 88 år (Hayman m. fl. 1969). Vid en inom delstaten Florida utförd undersökning konstaterade Schiff (1969) att den största gruppen utgjordes av individer i ålder 10 till 19 år, vilkas antal uppgick till 47 % av det totala. Näststörsta grupp bildade personer i ålder från 20 till 29 år, eller 32 %.

Vid förevarande undersökning visade sig 54 % vara under 20 och 35 % 20—29 år. Det äldsta offret var dock redan över 70 år.

Låg ålder stod ofta i korrelation till lägsta nivå inom yrkesfördelningen och tvärtom ($r = .21$).

Låg ålder stod även i samband med offentligheten hos offrens och gärningsmännens mötesplats och högre ålder motsvarande med enligt belägna platser ($r = .29$).

Tidigare sexualanarnes stod ofta i korrelation till högre ålder hos offren ($r = .45$). Omfattningen av fysiska skador hos offren annorstädes än kring sexualorganen stod i korrelation till offrets ålder sålunda, att omfattning och svårighetsgrad var högre ju

äldre offret var ($r = .21$). Organiska skador i genitraltrakten stod däremot i samband med låg ålder ($r = .18$).

Brottens fördelning på yrkesgrupper. Vid fördelning av brotten på yrkesgrupper koncentrerades majoriteten till socialklass III och IV, omfattande yrkes- och hjälparbetare och motsvarande. I den sistnämnda av dessa grupper medtogs emellertid även skolelever och studerande.

Ålder och yrkesgrupp är sinsemellan korrelativa, såsom redan i det föregående konstaterades ($r = .21$). Låg yrkesklass var oftare än vanligt förbunden med frånvaron av sexualanamnes hos offret ($r = .20$).

Tidpunkten för brottet. Vid undersökning av brottförekomsten under dygnets olika timmar framgick att brotten till övervägande del förövats på kvällssidan av natten. Tidpunkten för brottet stod i korrelation till mötesplatserna sålunda, att man nattetid råkades på mer avsides belägna och för övrigt på mer offentliga platser ($r = .20$).

Tiden mellan brott och undersökning. Oftast hade 13 till 24 timmar förgått sedan brottet förövats innan offret infann sig eller fördes till rättsmedicinsk våldtäktsundersökning.

Tiden mellan brott och undersökning var korrelativ till tidigare sexualanamnes ($r = .17$). Den mellanliggande tidsperioden var likaså korrelativ till de spår av alkohol hos offret som förefanns vid rättsmedicinsk undersökning ($r = .26$) och förekomsten av fosfatas ($r = .53$) och spermier ($r = .50$) vid undersökningen sålunda, att ju längre tid som förflutit, desto säkrare var avsaknaden av dessa kännetecken på våldtäkt.

Mötesplatsen (offrets och gärningsmannens eller -männens). Vid Schiffs (1969) undersökning visade sig mötesplatsen i 16 % av fallen vara en bar. Övriga fall var till största delen en följd av att kvinnan i sitt oförstånd antingen antagit en obekant persons erbjudande av bilskjuts, eller vid en utomlandsvistelse dröjde alltför länge och sent ensam ute, eller gick hem till mannen, där hon till följd av smekningar förlorade kontrollen över situationen.

Vid förevarande undersökning framgick att offer och gärningsman eller -män oftast råkades på offentliga ställen (på restaurang eller utanför entrén, på gata, väg, dansbana, järnvägsstation osv.). Offrets ålder var korrelativ till hur pass offentlig mötesplatsen var, såsom redan tidigare konstaterats ($r = .29$).

Offrets försök till motvärn var desto kraftigare ju ensligare platsen för sammanträffandet med gärningsmannen var ($r = .17$).

Gärningsorten. Enligt Schiffs (1969) material begicks 37 % av våldtäkterna antingen i bil eller i terrängen nära en bil. Nästvanligaste plats var offrets bostad eller dess närmaste omgivning, 22 %. Antalet fall som utspelats i gärningsmannens bostad uppgick till 11 % och annorstädes till 30 %.

Vid förevarande undersökning framgick att offret mestadels transporterats från platsen för det första mötet. Om mötesplatsen även var gärningsort, eller om offret före brottets förövande transporterades någon annanstans stod i korrelation till antalet gärningsmän och medhjälpare sålunda, att i förstnämnda fall brottet för det mesta begåtts av en enda individ, medan man i sistnämnda fall handlat kollektivt ($r = .24$).

Våldtäktsmannen. I Schiffs (1969) undersökning var gärningsmannen eller -männen i 33 % av fallen tidigare kända av offret. Härvidlag var den skyldige antingen pojkvän, granne, familjebekant eller till och med familjemedlem.

Vid förevarande undersökning framgick att gärningsmännen i 20 % fall var nära bekanta till offret, i 40 % tillfälliga bekantskaper och helt okända i 27 %. Dessutom var gärningsmännen i 2 % av fallen offrets fästman. I tre fall var en släkting skyldig till våldsgärningen, i två en överordnad och i två någon annan. I sju fall förelåg ingen uppgift om gärningsmannen.

Ju närmare bekant med offret gärningsmannen var, desto oftare hade handlingen begåtts av en enda person ($r = .23$).

Antalet gärningsmän och medhjälpare. I Schiffs (1969) undersökning rörde det sig till 58 % om brott begångna av en enda person; i övriga fall uppgick antalet delaktiga till 2 å 10. Vanligtvis hade brottet då begåtts av två. Enligt en av Anttila m. fl. gjord undersökning (1968) av 171 våldtäktsfall i Finland kunde man i 111 eller 65 % anse att gärningsmannen haft en medbrottsling, medhjälpare eller uppviglare. Under åren 1951—54 hade endast 11 % haft „en eller flera kamrater“ (Anttila 1956). Författarna ansåg att brott begångna av flera personer gemensamt sålunda blivit vanligare (Anttila m. fl. 1968).

Vid förevarande undersökning visade sig antalet delaktiga i brottet till 58,5 % vara en, till endast 21,5 % två, till 10,6 % tre och till 7,4 % fyra å sju. I fyra fall var antalet okänt.

Antalet gärningsmän och medhjälpare var korrelativt till om mötesplats och gärningsort sammanföll eller om offret transpor-

terats från mötesplatsen annorstädes, såsom redan tidigare konstaterades ($r = .24$). Huruvida offret var bekant med gärningsmännen eller ej spelade också en roll ($r = .23$), såsom även i ovanstående konstaterades.

Twångshandlingar. Allmännast tog sig tvånget uttryck i att offret berövades sin frihet eller genom lindrigt eller lindrigare våld eller hotelser tvangs till underkastelse. Kraftigare tvångshandlingar, såsom knytnävsslag eller bruk av eggvapen, strypning, sparkar o. dyl. var betydligt sällsyntare. Ju större våld, desto oftare blev lägersmålet fullföljt ($r = .19$).

Kraften i tvånget stod i korrelation till i vilken mån offret var påverkat av alkohol eller narkotika ($r = .30$).

Ju större våld, desto fler skador var på andra ställen än i trakten av sexualorganen ($r = .17$).

Motvärn från offrets sida. Av offren underlät 32 % att överhuvudtaget sätta sig till motvärn, och 18 % försvarade sig endast genom att skrika. Återstoden eller 50 % värjde sig på olika sätt. Styrken i motståndet var, såsom redan tidigare konstaterats, korrelativt till mötesplatsen ($r = .17$).

Lägersmålets art enligt offret. Av offren förklarade 72 % att coitus fullföljts vid våldtäkten. 6 % av fallen hade stannat vid blotta försöket. I 2 % fall hade försöket avvärjts av offret eller avbrutits genom utomståendes mellankomst. I 2 % fall hade det avbrutits av undersökningsobjektet självt eller misslyckats på grund av impotens. Inalles 16 % av de undersökta hade ingen uppfattning om saken.

En fullföljd våldtäkt stod ofta, som ovan konstaterats, i samband med styrkan i tvångshandlingen ($r = .19$).

Offret var ofta påverkat av alkohol eller narkotika i de fall då våldtäkten kunde fullföljas ($r = .24$).

Fullföljd våldtäkt var självfallet också mestadels förbunden med förekomst av fosfatas och spermier vid undersökning ($r = .18$ och $.17$).

Påverkan av alkohol och narkotika hos offret. Amir (1967) fann vid 646 fall av våldtäkt alkohol till 10 % enbart hos offret och till 21 % såväl hos offer som hos gärningsman. I de 217 fall där alkoholen hade samband med våldtäkten förekom till 63 % alkohol hos både offer och gärningsman.

Vid förevarande undersökning konstaterades spår av alkohol i endast 9 % fall och saknades sådana i 91 %.

Påverkan av alkohol eller narkotika hos offret stod i korrelation till styrkan i motståndet, såsom redan tidigare framhållits

($r = .30$). Att offret varit påverkat av alkohol eller narkotika ledde ofta till fullföljd våldtäkt, såsom redan i ovanstående konstaterats ($r = .24$). Påverkan av alkohol eller narkotika hos offret var även ofta förbunden med alkoholpåverkan hos gärningsmannen ($r = .44$). Påverkan av alkohol eller narkotika hos offret hade samband med hennes tidigare sexualanamnes ($r = .18$) och självfallet med spår av alkohol hos offret ($r = .21$).

Påverkan av alkohol eller narkotika hos gärningsmannen. Enligt Bongers (1916) statistiker hämtade från olika europeiska länder hade förövaren av våldtäkt i 7 till 50 % av fallen varit påverkad av alkohol. Frosch och Bromberg (1939) konstaterade att av 136 våldtäktsmän 24 % var påverkade av alkohol vid gärningens förövande. Ellis och Brancale (1950) fann bland de 300 sexualförbrytare de undersökt alkohol i 32 fall, men bland de åtta våldtäktsmän som fanns i gruppen förekom alkohol hos tre. Shupe (1954) som försökte fastslå alkoholens exakta andel i våldtäktsbrott konstaterade att i åtminstone 55 % fall ingen alkohol kunde spåras. Radzinowicz (1957) konstaterade att 25 % av de våldtäktsmän han undersökt hade förtärt alkohol. I Amirs (1967) omfattande undersökning rörande alkohol vid våldtäktsbrott konstaterades i 646 fall av våldtäkt alkohol till 3 % endast hos gärningsmannen och till 21 % hos både gärningsmannen och offret. Han fastställde sambandet mellan graden av våld och alkoholpåverkan hos gärningsmännen. Framför allt var det då tämligen vanligt att piska offren. Vid våldtäktssituationerna förelåg dessutom signifikant samband mellan alkoholförtäring och sexuellt förödmjukande av offret. Sistnämnda förekom i 44 % alkoholpositiva fall men endast i 26 % alkoholnegativa.

Vid förevarande undersökning erhållna kännedom om huruvida gärningsmännen varit påverkade av alkohol grundade sig självfallet endast på den information som givits av brottsoffren. Av gärningsmännen hade 28 % varit påverkade av alkohol. Dessutom hade i 4 fall narkotikapåverkan och i 2 påverkan av narkotika plus alkohol förelegat. Resultaten påminner alltså i hög grad om dem Amir och en del andra ovan angivna forskare framlagt. Alkoholpåverkan hos gärningsmannen sammanhängde ofta med alkoholpåverkan hos offret, såsom redan i det föregående konstaterades ($r = .44$).

Tidigare sexualanamnes. I Schiffs (1969) undersökning var 52 % av offren ogifta och 48 % gifta eller hade de varit gifta, dock så att endast 20 % var gifta vid tidpunkten för brottet. Endast i 7 av samtliga till materialet hörande fall hade offret ej haft sexuellt umgänge före våldtäkten.

Vid förevarande undersökning framgick att 40 % var virgo. 28 % hade någon gång tidigare haft sexuellt umgänge och 15 %, ehuru ogifta, ofta. 9 % var gifta och 8 % hade tidigare varit gifta.

Offrets tidigare sexualanamnes stod ofta i samband med stigande ålder, såsom redan tidigare konstaterades ($r = .45$). Vidare var den korrelativ till offrets yrkesgrupp sålunda, att en lägre placering på yrkesskalan stod i samband med avsaknaden av tidigare sexualanamnes ($r = .20$). Offrets tidigare sexualanamnes var, såsom ovan konstaterats, förbunden med alkoholpåverkan ($r = .18$) och spår av alkohol ($r = .18$) hos offret samt med den tid som förflutit mellan brott och undersökning ($r = .17$).

Skador i trakten av sexualorganen stod inte i samband med offrets tidigare sexualanamnes ($r = .53$). Positivt fosfatasprov och förekomsten av spermier stod i samband med avsaknaden av tidigare sexualanamnes ($r = .28$ och $.17$).

Utvecklingsstadium. I detta avseende har man försökt klarlägga huruvida offret såg yngre eller äldre ut än hon var eller om hennes utseende svarade mot åldern. I allmänhet var fallet det att offren till det yttre var lika gamla som i verkligheten. Gärningsmännen var flera i de fall då offrets utseende tydde på högre ålder än den verkliga ($r = .20$).

Tecken på alkoholförtäring hos offret. Såsom redan tidigare konstaterades, var denna omständighet korrelativ till tiden mellan brott och undersökning ($r = .26$) och graden av alkoholpåverkan hos offret ($r = .21$). Dessutom hade offret i dylika fall ofta haft tidigare sexualanamnes ($r = .18$).

Skador hos offret annorstädes än i genitaltrakten. Graves och Francisco (1962) påpekar den omständigheten att om våldtäktsobjektet var en gift kvinna, som tidigare haft sexuellt umgänge, händelsen var förbunden med färre kroppsskador, ifall ej särskilt starkt våld ifrågakommit. Hayman m. fl. (1969) konstaterade beträffande ett material omfattande 1487 fall att hos 68 offer iakttagits allvarliga fysiska skador. Fem uppvisade talrika skador, kontusioner och frakturer. Två hade sticksår, en hade en fingernervsruptur. Enligt Schiff (1969) kunde man sluta sig till att en kvinna som utsattes för sexuellt överväld och satte sig till motvärn så mycket hon förmådde, fick talrika blessyrer såväl lokalt i genitaltrakten som överallt på kroppen. Schiff konstaterade att en kvinna som utsattes för våld från två eller flera mäns sida vanligen åsamkades ytterst ringa allmän fysisk skada men däremot kunde uppvisa rikligt med traumatiska spår i genitaltrakten. I Schiffs material företedde 62 % inga som helst skador.

I förevarande arbete fanns hos 31 % inga som helst skador, hos 42 % ett fåtal blånader och skråmor och rikligt med skador hos 27 %. Tecken på strypning förekom endast i 10 fall. Antalet skador hos offret annorstädes än i genitaltrakten var korrelativt till offrets ålder ($r = .21$) och kraften i tvånget ($r = .17$), såsom redan tidigare konstaterats.

Skadornas lokalisering. Vid undersökningen förekom hos 31 % inga som helst skador. Skador i ansiktet och på halsen fanns hos 8 %, i ansiktet och även på bålen hos 39 % samt på extremiteter och bål eller i genitaltrakten hos 22 %.

Skador på sexualorganen. Vid undersökningen förekom hos 61 % inga som helst skador i trakten av sexualorganen, 22 % uppvisade en nyligen spräckt mödomshinna och 13 % skador av annat slag. I sammanlagt 9 fall företogs ingen undersökning. Här representerade skadorna av annat slag skrubbsår, blånader mm., vilka kunde anses företräda den starkaste graden av fysisk skada.

Antalet skador på sexualorganen var, såsom redan tidigare fastslagits, korrelativt till offrets ålder ($r = .18$) och tidigare sexualanamnes ($r = .53$).

Fosfatasförekomst vid undersökning. Enligt Kaye (1949) är påvisad förekomst av spermier det enda absoluta beviset på att samlag förekommit, medan hög sur fosfatasgrad vid vaginalprov tyder därpå.

Vid förevarande undersökning var fosfatasprovet vid rättsmedicinsk undersökning i 37 % av fallen positivt. Dessutom var det svagt positivt i 6 % fall, negativt i 46 %, och i 11 % fall hade ingen undersökning gjorts.

Det positiva resultatet stod i korrelation till hur kort tidsperioden var mellan brottets förövande och undersökningen, såsom redan tidigare konstaterades ($r = .53$), vidare till huruvida samlaget fullföljts ($r = .18$), avsaknaden av tidigare sexualanamnes hos offret ($r = .28$) och vid undersökning påvisade spår av alkohol hos offret ($r = .17$). Utöver ovannämnda är fosfatasen korrelativ till förekomsten av spermier vid undersökning ($r = .63$).

Förekomst av spermier vid undersökning. För att kunna få belägg på ett våldtäktsoffrets utsago, måste man finna bevis på att våldtäkt faktiskt ägt rum, dvs. antingen rörliga eller orörliga spermier i vagina (Schiff 1969). Meningarna är i hög grad delade beträffande den tid spermierna kan röra sig i slidan. Enligt Pollak (1943) blev spermierna orörliga i ett fall först efter 110 timmar, i två efter 45 timmar, i ett efter 3 timmar och i ett efter

3 minuter. Bornstein (1963) fastslog att man i litteraturen icke kunde finna svar på frågan hur länge efter coitus möjlighet fanns för förekomsten av antingen rörliga eller orörliga spermier. Spann (1964) kom till den slutsatsen, att spermier kunde påvisas under förloppet av ända till ca 20 timmar. Rupp (1969) var av den åsikten att efter 8 timmar möjligheten att finna rörliga eller orörliga spermier var lika stor.

Vid förevarande undersökning konstaterades förekomsten av spermier i 30 % fall, i 59 % påträffades inga, och i 11 % företogs ingen mikroskopisk undersökning. Förekomsten av spermier stod, såsom redan tidigare konstaterats, i korrelation till hur kort tidsperioden var mellan brott och undersökning ($r = .50$), arten av coitus ($r = .17$), offrets föregående sexualanamnes och ovannämnda förekomst av fosfatas ($r = .63$).

Eventuella fläckar på offrets kläder mm. Även dessa studerades under tillämpning av fosfatasprovet. För det mesta var situationen den att ingen undersökning gjorts eller att resultatet varit negativt.

Eventuell venerisk smitta vid våldtäkt. Hayman m. fl. (1969) undersökte 1487 våldtäktsfall i USA och konstaterade att tre av offren fått syfilis, ett lymphogranulom och 59 (3 %) gonorrhoea.

Vid förevarande undersökning konstaterades 3 fall av gonorrhoea (1 %).

Eventuell graviditet till följd av våldtäkt. Hayman m. fl. (1969) konstaterade inom sitt ovannämnda material 9 fall av graviditet förorsakad av våldtäkt (0,6 %).

Vid förevarande undersökning konstaterades 2 fall av graviditet som uppenbarligen förorsakats av våldtäkt (0,7 %).

Motstridighet mellan offrets utsago och undersökningsresultaten enligt forskarens förmenande. Att offrets uppgifter klart motsade undersökningsresultaten konstaterades i endast 2 % av fallen. Delvis motsägende uppgifter förekom dessutom i 9 %.

Diskussion

Att offren i låg ålder höll sig nederst på yrkesskalan och omvänt berodde på att till den lägsta gruppen hänfördes studerande, skolelever m. fl., som ännu inte hunnit skaffa sig ett yrke, och sådana förekom talrikt bland offren.

Korrelationen mellan offrets tidigare sexualanamnes och ålder faller av sig själv.

Ett synnerligen märkligt faktum var att omfattningen av offrets skador var korrelativ till åldern sålunda, att skadorna blev fler och svårare jämsides med offrets stigande ålder. Skadornas svårighetsgrad och mångfald torde kunna anses som tecken på styrkan i offrens motstånd och deras inställning till händelsen. Resultaten gav sålunda en antydning om att yngre offer på grund av en liberalare inställning och friare uppfostran synbarligen inte ansåg det lika fruktansvärt som äldre personer att falla offer för våldsvärkare och därför inte heller satte sig alltför hårt till motvärn. Detta är anmärkningsvärt, emedan just de unga tack vare sin jungfrudom borde kunna anse sig ha mer att förlora än mognare kvinnor. Å andra sidan kanske hotelser hade en mer skrämmande effekt på unga flickor.

Skador på sexualorganen står tack vare spräckt mödomshinna helt naturligt i korrelation till låg ålder.

Att tiden mellan brott och undersökning var så pass lång som 13 till 24 timmar tyder för sin del på att offren i allmänhet var rätt så tveksamma om huruvida polisanmälan borde göras eller ej. Framför allt var kvinnor som före brottet haft sexuell erfarenhet enligt resultaten mestadels tveksamma.

Självfallet var tidsperioden mellan brott och undersökning korrelativ till förekomsten av spermier och fosfatas, då ju dessa i allmänhet försvinner med tiden (Pollak 1943, Bornstein 1963, Spann 1964 och Rupp 1969).

Offrets självförsvar var desto kraftigare ju mer avlägsen platsen för hennes möte med gärningsmannen eller -männen var, synbarligen beroende på att på avlägsna platser förekom flera brott begångna av en person och offret kanske sålunda såg en möjlighet att klara sig genom att sätta sig energiskt till motvärn. Och omvänt, om offret råkade ut för ett större antal individer inställda på våldtäkt, märkte hon genast att varje försök till självförsvar var dömt att misslyckas. Ett vida starkare skäl till att motståndet blev hårdare ju ensligare skådeplatsen för brottet var belägen, var dock av allt att döma att offret i en dylik situation rent av fruktade för sitt liv.

Var gärningsmännen flera till antalet förflyttades offret vanligtvis t. ex. med bil under diverse svepskäl till någon lämplig plats, oftast en sidoväg, där brottet sedan ägde rum.

Undersökningen gav vid handen att majoriteten av gärningsmännen åtminstone hörde till offrets tillfälliga bekantskaper, varav man bör kunna dra den slutsatsen att bland fallen många sådana förekom som Amir (1967) betecknat som „framprovocerade av offret“. Hon kan till exempel ta upp en manlig bekant i sin bostad, vilket uppmuntrar denne till att begagna sig av situationen, osv.

Den omständigheten att då gärningsmän och medhjälpare var

flera, offret mestadels såg mognare ut än sina år, torde kunna tillskrivas faktum att offret för en hop pojkar vanligen var en ung flicka, i vars undersökningsformulär man fäst avseende vid utvecklingsgraden, vilket inte alltid gjorts då det varit fråga om vuxna personer.

Anmärkningsvärt är att offren i allmänhet „gav vika“ för jämförelsevis lindrigt tvång, vilket torde kunna anses bära vittne om den moderna inställningen. Frånvaron av tecken på övervåld i misstänkta våldtäktsfall, något som är mycket vanligt, försätter ofta rättsläkare, polismyndigheter och domstolar i en prekär situation då det gäller att avgöra om det överhuvudtaget är fråga om ett brott. På grund härav torde också de för brott misstänkta rättsskydd stundom kunna äventyras.

Att påverkan av alkohol eller narkotika hos offret var korrelativ till styrkan i tvånget är i någon mån ägnat att förvåna, då man ju kunde vänta sig att den snarare skulle ha den effekten att offret under dylik påverkan inte sätter sig så kraftigt till motvärn och gärningsmannen ej heller behöver bruka så starkt tvång. Korrelationen visade sig emellertid vara rent motsatt, vilket torde bero på den omständigheten att om offret var alkoholpåverkat, så var även gärningsmannen det ofta, vilket inverkade positivt på kraften i påtryckningen.

Att en rätt stor del av offren inte försvarade sig ens med att skrika torde kunna uppfattas så att de inte ansåg det hela vara av särskilt stor betydelse. Naturligtvis kan man också däri avläsa rädsla för gärningsmannen. I pressen skrivs det ju med förkärlek om sexualmord o. dyl., vilket kunnat ge upphov till detta slags rädsla.

Att alkoholpåverkan hos offret ofta var förbunden med alkoholpåverkan hos gärningsmannen torde vara en följd av att de ofta tillsammans förtärt alkohol innan handlingen utspelades.

Att alkoholpåverkan hos offret var korrelativ till hennes tidigare sexualanamnes, eller till huruvida hon var eller varit gift eller eljest hade föregående sexuell erfarenhet, torde kunna uppfattas så att majoriteten av dem som förtärt alkohol var av högre åldersklass.

Att fosfatas och spermier vid undersökning ofta saknades hos offer med sexualanamnes före våldtäkten berodde synbarligen endast på att de länge tvekade om nödvändigheten av att låta undersöka sig och tiden mellan brott och undersökning sålunda blev så lång att dessa tecken ofta hann försvinna. Detta kom till synes även i mellanperiodsvariabeln. I dylika fall torde man även kunna spåra en viss betydelse hos „bitterheten dagen efter“ över slutet på en förbindelse.

På basen av de teser som framförts vid tidigare undersökningar var det lättförståeligt att förekomst av fosfatas och spermier

var korrelativ till den tidsperiod som låg mellan brott och undersökning.

Sammandrag

Vid undersökningen bemödade man sig om att klarlägga de drag som är kännetecknande för våldtäktsbrott genom att till utgångspunkt ta vid Helsingfors universitets rättsmedicinska institution befintliga undersökningsmaterial för åren 1966—70, omfattande 284 fall av denna art. För hopsamling av material konstruerades variabler, som klarlade offrens sociala förhållanden, själva brottshandlingen, gärningsmännens och offrens beteendemönster och brottens konsekvenser. Variablerna bragtes i korrelation, och i anseende till härvid erhållna signifikanta korrelationer sökte man finna eventuella förklaringar till de upptäckter som gjorts.

*Matti Virkkunen.
Martti Tenhu.
Antti Penttilä.*

LITTERATUR

- Anttila, I.*: Alaikäisiin kohdistuvat siveellisysrikokset ja niiden teki-
jät. Vammala 1956.
- Anttila, I., P. Myhrberg & P. Törnudd*: Selvitys väkisinmakaamisrikol-
lisuuden lisääntymisestä. Kriminologinen tutkimuslaitos, Moni-
stesarja M2, Helsinki 1968.
- Amir, M.*: Alcohol and forcible rape. *Brit. J. Addict.* 62: 219—232, 1967.
- Barnes, J.*: Rape and other sexual offences. *Brit. Med. J.* 2: 293—295,
1967.
- Bonger, W. A.*: Criminality and economic conditions, 619 pp., Little
& Brown, Boston.
- Bornstein, F. P.*: Investigation of rape; medicolegal problems. *Trial*.
Techn. Quart. 9: 61—71, 1963.
- Ellis, A. & R. Brancale*: The psychology of sex offenders. 65—66.
Thomas, Springfield, 1950.
- Frosch, J. & W. Bromberg*: The sex offender: A psychiatric study.
Am. J. Orthopsychiat. 9: 761—766, 1939.
- Graves, L. R. Jr. & J. T. Francisco*: A clinical and laboratory evaluation
of rape. *J. Tenn. Med. Ass.* 55: 389—394, 1962.
- Hayman, C. R., C. Lanza & R. Fuentes*: Sexual assault on women and
girls in the District of Columbia. *Southern Med. J.* 62, 1227—
1231, 1969.
- Kaye, S.*: Acid phosphatase test for identification of seminal stains.
J. Lab. & Clin. Med. 34: 728—732, 1949.

- Poliisin tietoon tullut rikollisuus (Criminality known to the Police) 1951—69. Tilastollinen Päätoimisto (Central Statistical Office) Helsinki.
- Pollak, O. J.*: Postmortem examination in cases of suspected rape. *Am. J. Clin. Path.* 13: 309—314, 1943.
- Radzinowicz, L.*: Sexual offences. p. 99, Macmillan, London 1957.
- Rupp, J. C.*: Sperm survival and prostatic acid phosphatase activity in victims of sexual assault. *J. Forensic Sci.* 14: 177—183, 1969.
- Schiff, A. F.*: Statistical features of rape. *J. Forensic Sci.* 14: 102—110, 1969.
- Shupe, L. M.*: Alcohol and crime. *J. Crim. Law Criminol.* 44: 664, 1954.
- Spann, W.*: Demonstration of spermatozoa in the vaginal smear after criminal assault. *Deutsch. Z. Ges. Gerichtl. Med.* 55: 184—185, 1964.